

Л. Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л. Н.
ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЖҮЙЕЛІК КӘСПКЕРЛІК: УНИВЕРСИТЕТТЕРДІҢ, БИЗНЕС
ПЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ КООПЕРАЦИЯСЫНЫҢ АҒЫМДАҒЫ
ЖАҒДАЙЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ»**

*Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ*

СБОРНИК ТРУДОВ

Международной научно-практической конференции

**«СИСТЕМНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО: ТЕКУЩЕЕ
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ КООПЕРАЦИИ
УНИВЕРСИТЕТОВ, БИЗНЕСА И ГОСУДАРСТВА»**

WORKS

of the International scientific and practical conference

**«SYSTEMIC ENTREPRENEURSHIP: THE CURRENT STATE
AND PROSPECTS OF COOPERATION BETWEEN
UNIVERSITIES, BUSINESS AND THE STATE»**

Нұр – Сұлтан, 2022

УДК 330
ББК 65
Ж 85

Рецензенты: вице-президент университета «Туран», д.э.н., профессор Алиев О.Ж.

профессор Евразийского национального университета им.Л.Н.Гумилева, к.э.н. Мажитов Д.М.

Редакционная коллегия

Майдырова А.Б. – д.э.н., профессор, заведующий кафедрой, Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, г.Нур-Султан

Мырзахмет Ж.К. – PhD, доцент, Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, г.Нур-Султан

Мырзахмет М.К. – к.ф/м.н., доцент Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, г.Нур-Султан

Ауелбекова А.К. – к.э.н., доцент, Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, г.Нур-Султан

ISBN 978-601-337-675-2

«Жүйелік кәсіпкерлік: университеттердің, бизнес пен мемлекеттің кооперациясының ағымдағы жағдайы мен перспективалары» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының еңбектер жинағы. –Нұр-Сұлтан: Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022. -224б.

Сборник трудов международной научно-практической конференции «Системное предпринимательство: текущее состояние и перспективы кооперации университетов, бизнеса и государства». –Нур-Султан: Евразийский национальный университет им.Л.Н.Гумилева, 2022. -224с.

Works of the International scientific and practical conference «Systemic entrepreneurship: the current state and prospects of cooperation between universities, business and the state». - Nur-Sultan: L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022. -224p.

УДК 330
ББК 65

ISBN 978-601-337-675-2

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022

© Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2022

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022

больше хороших отзывов об отеле, тем выше он будет находиться в рейтинге сайтов бронирования. На сегодняшний день очень много сайтов различных бронирования. Для улучшения качества отельного бизнеса, необходимо увеличивать количество отелей на сайтах бронирования, так как на сегодняшний день не все гостиницы г. Нур-Султан есть на данных платформах. С появлением большего количества мест размещения, у людей появится больший выбор, это так же будет создавать здоровую конкуренцию среди гостиниц, что повлечёт за собой снижение цен в отелях и повышение качества обслуживания гостей на новый уровень.

Список использованных источников

1. Туризм. 2022. Режим доступа: URL: <https://kazembassy.ru/rus/respublika> (Дата обращения: 26.04.2022.)
2. О деятельности мест размещения в Нур–Султане. Режим доступа: URL: <https://stat.gov.kz/search/item/estate430277> (Дата обращения: 26.04.2022.)
3. Отели популярных сетей в Нур-Султане. Режим доступа: URL: <https://exterior.ru/land/kazakhstan/nur-sultan/feature/setevie-oteli/> (Дата обращения: 28.04.2022.)
4. Сайт бронирования TripAdvisor. Режим доступа: URL: <https://www.tripadvisor.ru/Hotels-g293944> (Дата обращения: 28.04.2022.)
5. Сайт бронирования Booking. Режим доступа: URL: <https://www.booking.com/searchresults.ru>. (Дата обращения: 28.04.2022.)
6. Сайт бронирования Agoda. Режим доступа: URL: <https://www.agoda.com/ru-ru/search?city> (Дата обращения: 28.04.2022.)
7. Сайт бронирования TripAdvisor. Режим доступа: URL: https://www.tripadvisor.ru/SmartDeals-g293944-Nur_Sultan_Akmola (Дата обращения: 28.04.2022.)
8. Сайт бронирования Booking. Режим доступа: URL: <https://www.booking.com/searchresults.ru>. (Дата обращения: 28.04.2022.)
9. Сайт бронирования Agoda. Режим доступа: URL: <https://www.agoda.com/ru-ru/search?city=23684&checkIn> (Дата обращения: 28.04.2022.)

ӘОЖ 331.07

ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАҒЫ ЕҢБЕК ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ РӨЛІ

Шарипбек Қанағат Оразбайқызы

s_kanagat@bk.ru

«Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының магистранты,
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия университеті, Нұр-Сұлтан қаласы
Ғылыми жетекші - Г.С.Жансеитова

Сөздің кең мағынасында қоғамға, адамдарға және өмірге тікелей қатысы бар барлық нәрсе әлеуметтік деп аталады. Экономика адамдар мен қоғамның тіршілігін қамтамасыз ету жүйесі болғандықтан, олардың мақсатты бағыты бойынша барлық экономикалық процестер бір уақытта немесе басқа дәрежеде әлеуметтік бояуға ие. Сондықтан «экономикалық құбылыстар», «экономикалық даму» сөздерімен қатар «әлеуметтік-экономикалық процестер», «әлеуметтік-экономикалық проблемалар», «әлеуметтік-бағытталған экономика» сөз тіркестері кеңінен қолданылады.

Экономика - бұл қоғамдық немесе жеке болсын, қоғам мен әкімшілік арасындағы қарым-қатынасты қалыптастыратын әлеуметтік ғылым. Экономика адамның әлеуметтегі мінез-құлқы ортасында негізгі рөл атқарады, өйткені ол әр түрлі қажеттіліктерді қанағаттандыруға, әл-ауқат пен қанағаттану деңгейіне жетуге мүмкіндік береді.

Нарықтық жүйеге көшу жағдайында біздің қоғам еңбек нарығы проблемаларының шиеленісуіне тап болды. Жұмыспен қамту саласы әлеуметтік, экономикалық және демографиялық құрылымға айтарлықтай әсер етеді, халықтың психологиясына әсер етеді, белгілі бір жолмен адамдардың әлеуметтік құндылықтары мен әлеуметтік бағыттарын қалыптастырады [1].

Бүгінгі таңда біздің қоғамдағы ең өзекті мәселелердің бірі жұмыспен қамту мәселесі болып табылады және онымен байланысты барлық мәселелер тез арада зерттеуді және шешуді қажет етеді.

Еңбек өндірісті дамыту мен жақсартуда көрінетін әлеуметтік рөл атқарады, бұл халықтың көбеюіне, оның мәдени және материалдық деңгейінің жоғарылауына жағымды әсер етеді.

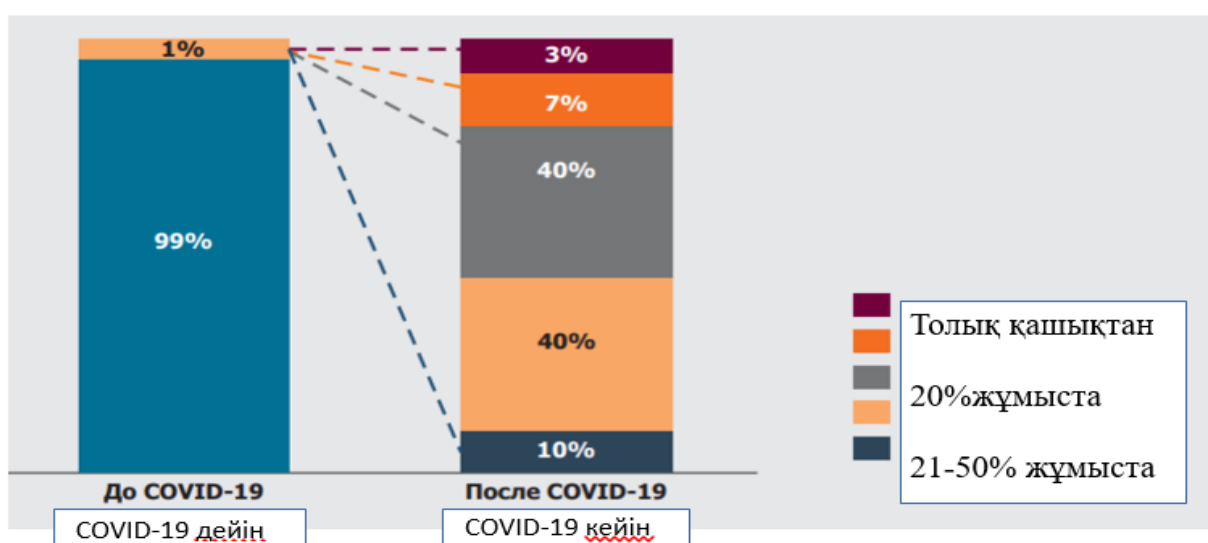
Еңбек экономикасының екі жағы бар. Еңбек экономикасын тұтастай алғанда еңбек нарығында микроэкономикалық немесе макроэкономикалық әдістерді қолдану ретінде қарастыруға болады. Микроэкономикалық әдістер адамдар мен жеке фирмалардың еңбек нарығындағы рөлін зерттейді. Макроэкономикалық әдістер еңбек нарығы, тауар нарығы, ақша нарығы және сыртқы сауда нарығы арасындағы қатынастарды қарастырады. Бұл өзара әрекеттесулердің жұмыспен қамту деңгейі, қатысу деңгейі, жиынтық кіріс және жалпы ішкі өнім сияқты макро ауысымдарға қалай әсер ететінін қарастырады. Еңбек нарығы жағдайының маңызды көрсеткіші және негізгі макроэкономикалық көрсеткіштердің бірі - жұмыссыздық деңгейі, ол мемлекеттің әлеуметтік - экономикалық саясатының нәтижелерін түсіну және болжау үшін қажет [2].

Сонымен бірге, қазіргі заманғы еңбек нарығы тұрақты динамикалық өзгерістермен, жұмыс күшінің бір жұмыспен қамту жағдайынан екіншісіне ауысуымен сипатталады. Соңғы жылдары көші-қон және кадрлардың еңбек ұтқырлығы құбылыстары ішкі еңбек нарығында ерекше таралды. Еңбек нарығындағы динамикалық ағындарды бағалау жұмыссыздық құрылымындағы өзгерістерді анықтайтын факторларды анықтауға мүмкіндік береді. Еңбек нарығының кейбір тұрақтануына қарамастан, жұмыссыздық пен

жұмыспен қамту проблемалары онша азая қойған жоқ. Еңбек нарығындағы шиеленіс әлі де сақталуда [3].

Белгілі бір аймақтағы жұмыспен қамту мен жұмыссыздықтың әлеуметтік мәселелерін шешу еңбектің нақты, әлеуметтік-экономикалық сипаттамаларын, жұмыспен қамту және жұмыссыздық динамикасын білуді қамтиды. Зерттеудің маңызды сәті - еңбек нарығының жай-күйін және жұмысқа орналасуға жәрдемдесудің мемлекеттік және жеке қызметтерінің жұмысын талдау болып табылады [4].

Сонымен, бүкіл әлемде COVID 19 пандемиясының орын алған жағдайларына байланысты соңғы жылдары азаматтардың және бүкіл әлемнің өмірінің әртүрлі салаларында күрт өзгерістер байқалды, бұл еңбек саласына да өз әсерін тигізді. (1- сурет).

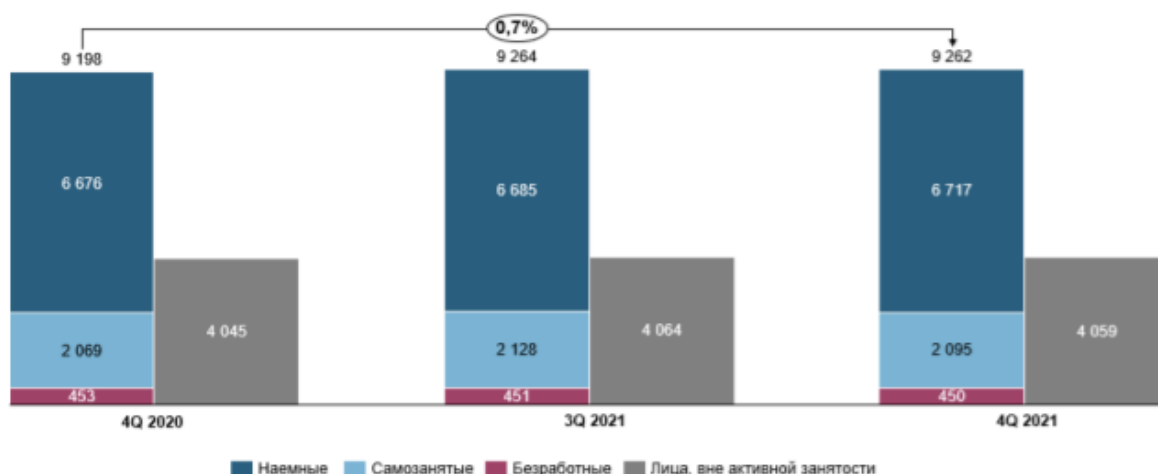
Сурет - 1. Жұмыс орнында өткізілген уақытқа қатысты өткен және болашақ күтулер, %

Жұмыс режимінің өзгеруімен қатар, COVID-19 жұмысшылардың жұмыс уақытына да әсер етті. Осылайша, бүкіл әлем бойынша жұмыс уақыты 4,6%-ға қысқарды, бұл 130 миллион толық күндік жұмысқа тең.

Дүние жүзінде жұмыс істеген сағат саны 8,8%-ға қысқарды, бұл 303 млн толық күндік жұмыс орнын жоғалтты дегенді білдіреді, Қазақстанда – 11% немесе 939,2 мың жұмыс орны жоғалды.

Жалпы Қазақстанның еңбек нарығына қарасақ, 2021 жылдың 4-тоқсанында жалпы жұмыс күшінің 2021 жылдың 3-тоқсанымен салыстырғанда 1,3 мың адамға азаюы байқалады, алайда жылдық мәнде 0,3%-ға өсу байқалады. немесе 29,9 мыңнан 9262 мың адамға дейін. Бұған өткен жылдың 1 тоқсанымен салыстырғанда жалпы жұмыспен қамтудың 0,4%-ға немесе 30,8 мыңға немесе 8 811,9 мың адамға артуы ықпал етті. Жұмыспен қамту құрылымында 2021 жылдың 4-тоқсанының қорытындысы бойынша жұмыс істейтін халықтың 76%-ы немесе 6 717 мыңы жұмысқа орналастырылды, олардың саны 2021 жылдың 3-тоқсанымен салыстырғанда 0,5%-ға немесе 32,1 мың адамға өсті. Тиісінше, жұмыспен қамтылғандардың 24%-ы немесе 2094,8 мың адам өзін-өзі жұмыспен

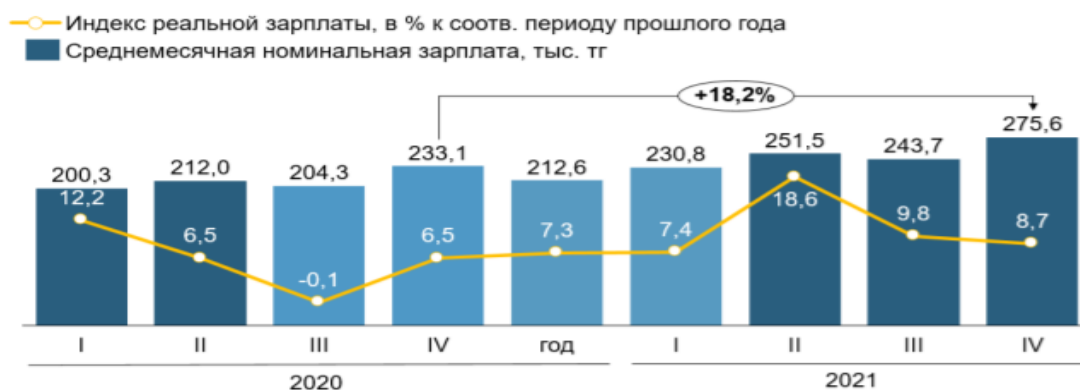
қамтығандар болып табылады, олардың саны өткен тоқсанмен салыстырғанда 1,6%-ға немесе 33,1 мың адамға азайды (2 – сурет) [5].

- Жалданбалы; - өзін-өзі жұмыспен қамтушы; -жұмыссыз; -белсенді жұмыспен қамтылмаған адамдар

Сурет - 2. Қазақстан Республикасының еңбекке қабілетті халқының құрылымы

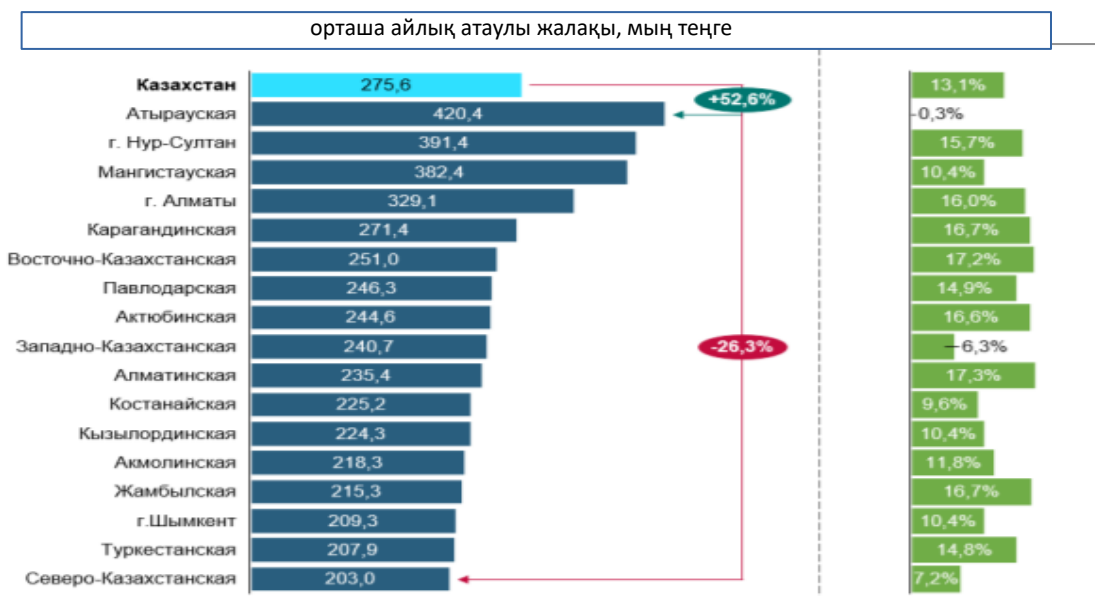
2021 жылдың 4-тоқсанында Қазақстанда атаулы жалақы орта есеппен 275,6 мың теңгені құрады, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 18,2%-ға жоғары. Бұл ретте нақты жалақы индексі 2020 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 8,7%-ды құрады (3 - сурет).

Сурет - 3. 2020-2021 жылдардың жалақы көрсеткіші

2021 жылдың 4-тоқсанында өңірлер контексінде мұнайлы өңірлер – Атырау (айына 420,4 мың теңге) және Маңғыстау (382,4 мың теңге) облыстары, сондай-ақ мегаполистер – Нұр-Сұлтан қаласы өңірлер көш бастап тұр. Нұр-Сұлтан (391,4 мың теңге) және Алматы (329,1 мың теңге). Өз кезегінде, ең төменгі орташа айлық жалақы Солтүстік Қазақстан және Түркістан облыстарында байқалады – 203 мың теңге және 207,9 мың теңгені құрады, бұл орташа республикалық деңгейден тиісінше 26,3% және 25,4% төмен. Тоқсанда республиканың барлық аймақтарында номиналды жалақының өсуі байқалғанын

атап өткен жөн: ең көп өсім Алматы (+17,3%) және Шығыс Қазақстан (+17,2%) облыстарында, ең азы – Атырауда (+17,3%) болды. 0,3%) (4 - сурет) [6].

Сурет - 4. 2021 жылдың 4-тоқсанындағы өңірлер бойынша орташа айлық атаулы жалақы

Экономика салаларындағы еңбекке ақы төлеу деңгейіне келетін болсақ, республикадағы ең тиімдісі су көлігі саласы болып қалып отыр, мұнда орташа жалақы 890,7 мың теңгені құрайды, одан кейін менеджмент бойынша кеңес беру (786,5 мың теңге) және саладағы қосалқы қызмет түрлері тұр. қаржылық қызметтер және сақтандыру (747,6 мың теңге). Өз кезегінде ең төменгі жалақыны мектепке дейінгі білім беру мекемелерінің қызметкерлері – 112,6 мың теңге, ветеринарлық қызмет – 161,9 мың теңге, ауыл шаруашылығы – 167,3 мың теңге, сонымен қатар өнер және ойын-сауық саласы – 170,3 мың теңге алады [7]. Осылайша, өткен жылдың соңғы тоқсанында Қазақстандағы еңбек нарығындағы жағдай тұрақты болып қалып отыр және жыл ішінде аз ғана өзгерді. Сонымен қатар, қызмет көрсету саласында жұмыспен қамтудың өсуі байқалады, орта және ірі кәсіпорындардағы орташа айлық жалақы мөлшері артып келеді. Дегенмен, 1,5 миллион адам жұмыс істейтін шағын кәсіпорындардағы жалақы әлдеқайда төмен (2020 жылы 153 мың теңге) және өте қарапайым өсуді көрсетеді (соңғы бес жылда орта есеппен ~ 8%). Сонымен қатар, 2021 жылдың 4-тоқсанында өткен тоқсанмен салыстырғанда (8,7%-дан 8,3%-ға дейін) нәтижесіз өзін-өзі жұмыспен қамту үлесі азайғанына қарамастан, жыл басынан бері динамикада табысы ең төменгі күнкөріс деңгейінен аспайтын өзін-өзі жұмыспен қамтығандар саны өсуде (+6% немесе 9,9 мың адам). Яғни, еңбек нарығындағы салыстырмалы тұрақтылықпен қатар, мысалы, Технологиялық даму деңгейінің, еңбек ресурстарының дағдыларының жеткіліксіздігі салдарынан Еңбек өнімділігі төмен салаларда жұмыс орындарын құру сияқты құрылымдық әлеуметтік-экономикалық проблемалар халықтың табыс деңгейіне тікелей әсер етеді [8].

Жалпы пандемия әлемге дамудың жаңа мүмкіндіктерін әкелгенін және мемлекеттегі және жалпы әлемдегі белгілі бір жағдайлардың жай-күйіне шолу жасағанын растай аламыз. Әлеуметтік ғылым салаларының кей салаларында пандемия жаңа даму тұжырымдамаларын ілгерілету және дамыту үшін «итермелеу» болды. Мысалға:

- COVID-19 салдарынан бүкіл әлем бойынша компаниялар бірнеше айдың ішінде бизнес-процестерді цифрландырды, бұл пандемияға дейін 3-4 жыл қажет еді;

- дамыған елдерде алдағы 15 жылда АИ енгізудің арқасында еңбек өнімділігінің 40%-ға дейін өсуі күтілуде.

Қазіргі уақытта әлем әлеуметтік, технологиялық, экономикалық және саяси сипаттағы жаһандық трендтердің әсерінен тез өзгеруде, ал COVID-19 пандемиясы экономикалық қайта құруды тездетті. Еңбек нарығы да болып жатқан өзгерістерге бейімделуде: жұмыстың, кәсіптің жаңа форматтары пайда болуда, еңбек ресурстары дағдыларына қойылатын талаптар күшеюде [9]. Бұл өзгерістердің маңыздылығы олардың өздерінде емес, еңбек нарығының барлық қатысушылары – жұмыс берушілер, азаматтар, Үкімет үшін әкелетін салдарларда жатыр. Қазақстан Республикасының әлеуметтік саласын мемлекеттік реттеу тетігі елдегі өмір сүру сапасын жақсартуға және әлеуметтік саясатты дамытуға бағытталған [10]. Дамудың жаңа деңгейіне қол жеткізу үшін Қазақстан дамыған елдердің құқықтық, демократиялық және әлеуметтік мемлекет құрудағы, әсіресе білім беру, еңбекті қорғау, денсаулық сақтау және халыққа әлеуметтік көмек көрсету саласындағы мемлекеттік саясатты қалыптастырудағы оң тәжірибесін ескеруі қажет.

Қолданылған әдебиеттер

1. Баймуратов Социальная экономика. Алматы: Аруна, – 2010. -С.66-70
2. Алиев, И.М. Экономика труда: Учебник для бакалавриата и магистратуры / И.М. Алиев, Н.А. Горелов, Л.О. Ильина. -Москва:Инфра-М, - 2016. -С.192-196.
3. <http://www.stat.kz>
4. Васьков, М.А. Экономическая социология / М.А.Васьков [и др.]. - Москва: ИНФРА-М, - 2016. -С.23-25
5. <https://iac.enbek.kz/ru/node/1179>
6. <https://kaznmu.kz/rus/wp-content/uploads/2020/05/rk-covid-economy-sectors.pdf>
7. <https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek?lang=ru>
8. <https://iac.enbek.kz/ru/node/1288>
9. Бейсенов С., Мухамбетов Т. Инфраструктура рынка труда// Человек и труд. -Алматы: Азат, 2008. –С.4-11
10. Тусупова, Л.А. Казахстанская модель социальной экономики // Вестник ун-та «Туран». - 2010. -С.7-11. <http://rmebrk.kz/journals/5247/57638.pdf>